

Migratie en trauma

Antwerpen 24 januari 2017
Geert Schelkens

1. Voorstelling Solentra

Ontstaansgeschiedenis

- Ondervertegenwoordiging van bepaalde doelgroepen in de Kinder- en Jeugdpsychiatrie (PAiKa)
- Oververtegenwoordiging van bepaalde populatie bij het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling
  - Toename van gezinnen met een migratiegeschiedenis
  - Prevalentie van psychische problemen: allochtone kinderen = autochtone kinderen

1. Voorstelling Solentra: werking

Doelgroep

- Vluchtelingen
- migrantenkinderen
- en hun families

Doel

Toegankelijk en doeltreffend maken van hulpverlening (psychiatrie)

1. Voorstelling Solentra: Aanbod

- Telefonische helpdesk
- Diagnostiek
- Psychiatrisch consult
- Therapie
- Supervisie en intervisie
- Vorming en opleiding
- Onderzoek

**Community-gerichte en
ethotherapeutische benadering**

2. Vluchteling en trauma

Vluchteling: persoon die zijn land is ontvlucht uit vrees voor vervolging vanwege zijn ras, nationaliteit, identiteit, politieke overtuiging of sociale groep, en wiens regering niet meer wil of kan instaan voor zijn bescherming

Asielzoeker: persoon die zijn land heeft verlaten op zoek naar internationale bescherming

- Trauma = levensbedreigende ervaring
- Universele neurobiologische reactie op stress
  - Fight
  - Flight
  - Freeze

3. Trauma en PTSS

- DSM V : Post Traumatisch Stresstoornis: na 6 maanden, volgende symptomen
  - Traumatische gebeurtenis
  - Herbeleven: herinneringen, nachtmerries, lichamelijke reacties,...
  - Vermijden: van gedachten en gevoelens, van plaatsen en mensen,...
  - Negatieve gedachten en stemming:
  - Hyperactivatie: slaapproblemen, concentratieproblemen, hyperaliertheid, zelfdestructief gedrag,...

4. Trauma herkennen

- Trauma: normale reactie op een abnormale gebeurtenis
- Hoe herkennen?
- **Korte termijn**
  - Passief vs actief verdedigingsmechanismen
    - Slaapproblemen
    - Afscheiden van de buitenwereld
    - Afstompen van gevoelens
    - Onmogelijkheid om zich te richten op de toekomst
    - Angst
    - Wantrouwen
    - Flashbacks
    - Aandachts- en concentratieproblemen
    - Somatisatie

4. Trauma herkennen

Lange termijn

- Conflict tussen het willen vertellen en het niet willen vertellen (totale ontkenning, dissociatie, hysterie, depressie, zelfmoord)
- Verhoogde alertheid
- Angst in alle vormen
- Vermijdingsgedrag
- Herbeleving van het trauma (dromen, beelden, gevoelens)
- Relatieproblemen, seksuele problemen
- Schaamte, schuldgevoelens en verwijten
- Woede en wraak

4. Trauma herkennen

Concreet in de klas?

- Vermoeidheid
- Zwak, lichamelijke ongemakken
- Prikkelbaar
- Geraakt niet op gang met opdrachten
- Zweet veel en vlug
- Zegt op voorhand dat hij/zij het niet kan
- Weent vlug, angstig gedrag
- Zucht veel, ademhalingsproblemen
- Eet te veel/weinig
- Concentratieproblemen, zenuwachtig
- Onrustig
- Voelt zich ongelukkig

5. Bredere visie op trauma

- **Betekenis van vluchteling-zijn voor kinderen (met ouders)**

- Kinderen zijn getekend
- Ondergaan van vertrek en gevolgen
- Ouders zijn zwijgzaam rond vlucht (taboe)
- Scheiding en verlies => gemis
- Schuldgevoelens tegenover achtergebleven familie

5. Bredere visie op trauma

- **Betekenis van vluchteling-zijn voor kinderen (met ouders)**

- Beeld ouders = beschermers?
- Beperkte emotionele beschikbaarheid van ouders
- Confrontatie met het lijden van de ouders
- Snellere aanpassing dan ouders
- Kind als reden van vertrek
- Angst door onzekere toekomst
- Omstandigheden in een opvangcentrum of lokaal opvanginitiatief

5. Bredere visie op trauma

- **Betekenis van vluchteling-zijn voor kinderen (met ouders)**
  - Verlies
  - Nieuwe taal
  - Biculturele en tweetalige socialisatie
  - Minderwaardigheidsgevoelens, 'er niet mogen zijn', onzekerheid, angst, gevoel onworteld te zijn, gemis, rouw

5. Bredere visie op trauma

- **Betekenis van vluchteling-zijn voor ouders**

- Spanning bij ouders door gebrek aan controle / schijnbare onverschilligheid
- Institutionalisering => verandering in ouderrol
- Afhankelijkheid
- Aanpassingsmoeilijkheden
- Ontgoocheling, schuldgevoelens, schaamte,...

=> Verandering in gezinsrollen afgedwongen door gebeurtenissen

5. Bredere visie op trauma

Proces van migratie - ontworteling

→ Gigantische verlieservaring die familierelaties en verbondenheid met de omgeving beïnvloedt

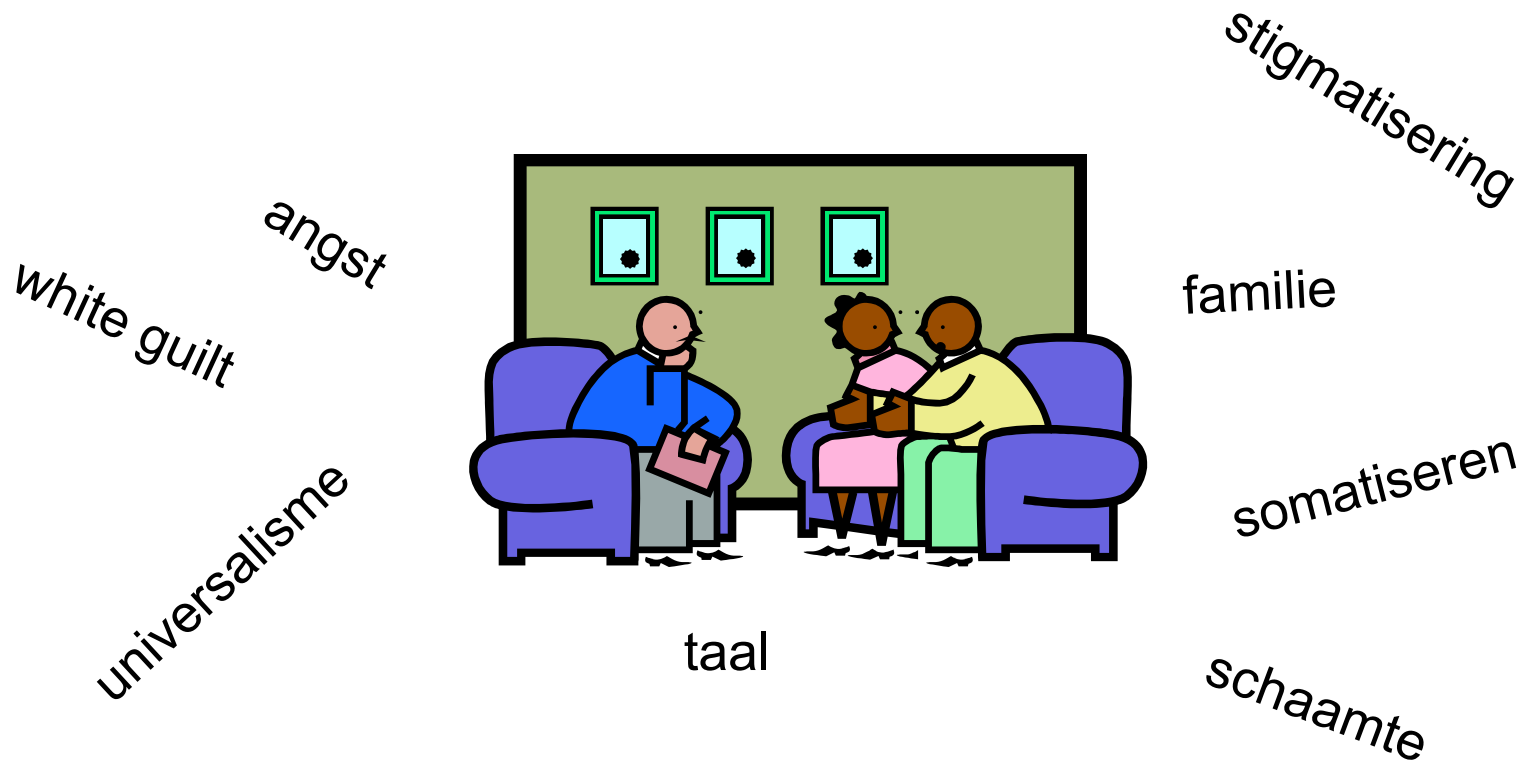
→ Rouwproces

- Ontkenning “Dit gebeurt niet bij mij.”
- Onderhandelen “Ik beloof een betere persoon te worden als...”
- Woede “Waarom met mij?”
- Verdriet/pijn “Ik geef het op.”
- Aanvaarding : “Ik ga verder met mijn leven.”

6. Gevolgen voor detectie en behandeling

- Eigenheid vluchteling zijn = cumulatieve chronische stress
  - Gevolgen
    - Afwezigheid van psychische veiligheid en bestaansrecht
    - Gestokt rouwproces
    - Grote draaglast versus verminderde draagkracht = grote kwetsbaarheid
    - Psychologische reacties en/of ontwikkelingsproblemen
- Trauma
  - ⇒ Moeilijk te stellen diagnose omwille van de verschillende verschijningsvormen & multipele stressfactoren
  - ⇒ Belang van procesdiagnose

Barrières

7. Barrières voor de vluchteling

- **Barrières op niveau van de vluchteling**
  - Niet vertrouwd met psychotherapie
  - Tabou/stigma rond psychiatrie, psychotherapie
  - Adolescent
  - Diffuse hulpvraag
  - Geen verbondenheid, inbedding in de maatschappij
  - Communicatie

8. Barrières voor de hulpverlener

- Barrières op niveau van de hulpverlener
  - Taal of extra administratie
  - Diffuse hulpvraag
  - Hulpvraag van de hulpvrager er rond
  - Angst
  - Waardeoriëntaties
  - Vaardigheden
  - Asielverhaal
  - angst

8. Barrières voor de hulpverlener

- Barrières op institutioneel niveau
  - Frequente verhuis volgens juridisch statuut
  - Bekostiging van extra kosten volgens juridisch statuut
  - Beschikbaarheid tolken
  - Lange wachtlijsten in de geestelijke gezondheidszorg

8. Barrières voor de hulpverlener

- Ondervertegenwoordiging ?
- Te snelle doorverwijzing : overschatting van de symptomen, psychologisering van context
- Te trage doorverwijzing : onderschatting van therapeutische mogelijkheden
- Voortijdig afhaken
- Vaak geen eigen hulpvraag maar hulpvraag afkomstig van de hulpverlener

9. Een poging tot antwoord : PACCT

- Community-gerichte benadering

→ Kernelementen:

- **Gecontextualiseerd perspectief: ecologische benadering**
- Empowerment: gelijkwaardige partners
- Cultureel pluralisme: narratieven
- Cultureel congruent: locatie en gebruik van informele hulpbronnen

9. Methodiek: gecontextualiseerd perspectief

- **Ecologisch model Bronfenbrenner (1979)**

→ *The ecology of human development is the scientific study of the progressive, mutual accommodation, throughout the life span, between a growing human organism and the changing immediate environments in which it lives, as this process is affected by relations obtaining within and between these immediate settings, as well as the larger social contexts, both formal and informal, in which the settings are embedded.*

9. Methodiek: gecontextualiseerd perspectief

- Ecologisch model Bronfenbrenner (1979)

9. Methodiek: gecontextualiseerd perspectief

- Het ecologische model van Bronfenbrenner
  - voortdurende wisselwerking tussen het opgroeiende kind en de onmiddellijke context = proces
  - beïnvloeding door relaties tussen en in de onmiddellijke context
  - zitten op hun beurt ingebed in de **breder sociale omgeving**

9. Methodiek

- Locatie
- Gebruik van informele hulpbronnen
- Mobiliseren van de gemeenschap
=> Actief proces op gang brengen waarbij:
  - Samen noden/probleem definiëren
  - Samen oplossingen/strategieën formuleren, hierbij gebruik makend van de formele en informele hulpbronnen in de omgeving

9. Methodiek

Community-based benadering

- Gemeenschapsstructuren
  - in kaart brengen
  - het herstellen van vroegere (bestaande) gemeenschapsstructuren

  - het creëren van nieuwe gemeenschapsstructuren
    - informeel netwerk
    - regulier netwerk
    - professioneel netwerk

  - Ondersteunen van banden met land van herkomst
    - Mogelijkheid tot uitdrukking van angst en schuldgevoelens
    - Ondersteuning indien angst om contact te nemen

  - actief betrekken

It takes a community to help a child!

10. Veerkracht

- **Veerkracht**

- capaciteit om verder te blijven leven en te ontwikkelen ondanks ongunstige levensomstandigheden (Rutter, 1985)
- Veerkracht als potentialiteit, afhankelijk van
  - individuele fysiologische/genetische en psychologische eigenschappen
  - familiale en sociale context en gemeenschap
- Geen één/één relatie

10. Veerkracht

- Obstakels

- Onvoldoende interne bronnen

- Te grote schade aan de psyche of de hersenen ten gevolge van intensiteit of duur van het trauma

- Onvoldoende steun vanuit de omgeving

10. Veerkracht

- Aanspreken van veerkracht
  - (H)Erkennen van moeilijke omstandigheden, en van het weerstaan ervan
  - Versterken van protectieve factoren
    - O.a. vertrouwensrelatie met belangrijke volwassene
    - O.a. kleine verantwoordelijkheden opnemen
- Aanspreken van veerkracht = belang van community-benadering

11. Community-based benadering

- **Aanspreken van veerkracht**

→ Herkennen en respecteren van achtergrond van gedrag

↔ pathologie

→ Controle en zingeving ↔ onmacht / gebrek
aan controle

→ Actief ↔ passief

Gevolg: belangrijke rol weggelegd voor professional!

Aanbod Solentra Antwerpen

- Etnopsychiatrische individuele consultaties en groepstherapie voor erkende NBMV : OCMW A'pen
- Etnopsychiatrische therapie voor erkende vluchtelingengezinnen : OCMW A'pen
- Intervisie, supervisie en deskundigheidsbevordering medewerkers OCMW Antwerpen
- Curant : Buddy-project voor NBMV i.s.m. UIA , CeMIS,
- Samenwerking met Provinciale Trauma-Deskundige voor CLB Provincie Antwerpen
- Individuele therapie, supervisie en intervisie voor instellingen BJZ regio Noord-Antwerpen i.s.m. JWZ

Contact

solentra@uzbrussel.be

www.solentra.be

0473/65 65 68

www.facebook.com/solentra

